

การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM)

ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

เรื่อง

แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์
และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์

โดย

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการบริหารการจัดการสหกรณ์

สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรสาคร

คำนำ

กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้กำหนดแผนปฏิบัติงานและงบประมาณรายจ่าย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ภายใต้แผนงานยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์ เพื่อช่วยบรรเทาภาระหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกมีความสามารถในการบริหารหนี้สินของตนเอง มีองค์ความรู้ในการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยใช้แนวทางการปฏิบัติตามคู่มือแนวทางการปฏิบัติตามโครงการแก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของกลุ่มพัฒนาระบบการแก้ไขปัญหาหนี้ กองพัฒนาระบบสนับสนุนการสหกรณ์

การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM) เรื่องแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน สำนักงานสหกรณ์จังหวัดสมุทรสาครหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาหนี้สินสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการต่อไป

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
ส่วนที่ 1 กรอบแนวคิดการแก้ปัญหาหนี้	1
ส่วนที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหานี้สินสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์	2
(1) การสร้างข้อมูลและองค์ความรู้	2
(2) การแก้หนี้เก่าให้ลดและปลดหนี้ได้	8
(3) การปล่อยหนี้ใหม่ให้ยั่งยืน ทัวถึงและตอบโจทย์	10
(4) การเพิ่มรายได้และศักยภาพครัวเรือนลูกหนี้	10
(5) การสร้างภูมิคุ้มกันและความรู้เท่าทันทางการเงิน	11
ส่วนที่ 3 การพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร	12
บรรณานุกรม	

ส่วนที่ 1

กรอบแนวคิดการแก้ไขปัญหาหนี้

คณะกรรมการกำกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนรายย่อย ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรี (นายสุพัฒนพงษ์ พันธ์มีเชาว์) เป็นประธาน ได้มอบหมายให้ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ (สศป.) และ ธ.ก.ส. ร่วมกันตั้งคณะทำงานเพื่อศึกษาและผลักดันการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกร โดย ธปท. และคณะทำงานฯ ได้พัฒนากรอบแนวทางแก้หนี้อย่างองค์รวม 5 ด้าน ได้แก่ 1. สร้างข้อมูลและองค์ความรู้ 2. แก้หนี้เก่าให้เกษตรกรลดและปลดหนี้ได้ 3. ปล่อยหนี้ใหม่ ยั่งยืน ตอบโจทย์ทั่วถึง 4. ส่งเสริมรายได้ และ 5. สร้างภูมิคุ้มกัน ให้ความรู้ทางการเงิน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้เกษตรกรอย่างยั่งยืน ภายใต้คณะแก้หนี้ฯ ของรัฐบาล

ส่วนที่ 2

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์

จากกรอบแนวทางแก้หนี้ขององค์กรรวม 5 ด้าน ที่คณะทำงานเพื่อศึกษาและผลักดันการแก้ไขปัญหาหนี้สินเกษตรกรได้พัฒนา กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้นำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ประกอบด้วย 5 กระบวนการ ดังนี้

1) การสร้างข้อมูลและองค์ความรู้

1.1) สร้างฐานข้อมูลลูกหนี้สอบทานศักยภาพและความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิก (Loan Review) เพื่อกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ค้างชำระของสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

 แบบตรวจเยี่ยมประเมินศักยภาพและความสามารถในการชำระหนี้ของสมาชิก (Loan Review) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร*.....(จำกัด) อำเภอ.....จังหวัด.....	
1. ข้อมูลทั่วไป ชื่อ*..... กลุ่มที่*..... เลขทะเบียนสมาชิก*..... วัน/เดือน/ปีเกิด* <input type="text"/> / <input type="text"/> / <input type="text"/> อายุ*.....ปี เลขบัตรประจำตัวประชาชน* <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน*..... ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้..... เบอร์โทรศัพท์* <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ชื่อ-สกุลคู่สมรส*..... เลขบัตรประจำตัวประชาชน* <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ☐ มีชีวิต ☐ เสียชีวิต ☐ หย่าร้าง บุคคลในครัวเรือน (ไม่รวมตนเอง) จำนวน.....คน ประกอบอาชีพจำนวน.....คน รายได้รวม.....บาท ทายาท ☐ ทายาทที่รับช่วงในการประกอบอาชีพ ชื่อ..... อายุ.....ปี เลขบัตรประจำตัวประชาชน <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> เลขทะเบียนสมาชิก*..... เบอร์โทรศัพท์ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> ปัจจุบันประกอบอาชีพ..... ประมาณรายได้ทั้งปีจำนวน.....บาท มีความสัมพันธ์เป็น ☐ บุตร ☐ คู่สมรส ☐ ปิตาภิบาล ☐ อุกติ ☐ ไม่มีทายาทรับช่วงในการประกอบอาชีพ	
2. สถานภาพปัจจุบัน ☐ 1. มีชีวิต สามารถประกอบอาชีพได้ ☐ 2. เสียชีวิต ☐ 3. ขรภาพไม่สามารถประกอบอาชีพได้ ☐ 4. ทพพลภาพสิ้นเชิงถาวร ☐ 5. บัวยืดเคียง ☐ 6. วิกฤตชีวิต/จิตสิ้นเพื่อน ☐ 7. เลิกประกอบอาชีพ ☐ 8. บุคคลสาบสูญ (ตามคำสั่งศาล) ☐ 9. อื่นๆ (ระบุ).....	
3. ทรัพย์สิน ทรัพย์สินหมุนเวียน ☐ เงินสด.....บาท ☐ เงินฝากสหกรณ์.....บาท ☐ เงินฝาก ธ.ก.ส.....บาท ☐ เงินฝากสถาบันการเงินอื่น.....บาท ☐ เงินลงทุนระยะสั้น/หุ้นสามัญ.....บาท ☐ สินค้าคงเหลือ.....บาท ☐ ลูกหนี้.....บาท ☐ อื่นๆ (ระบุ).....จำนวน.....บาท ทรัพย์สินไม่หมุนเวียน ☐ ที่ดินทำกิน.....แปลง พื้นี่จำนวน <input type="text"/> / <input type="text"/> / <input type="text"/> ไร่ ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ บ้านพร้อมที่ดิน <input type="text"/> / <input type="text"/> / <input type="text"/> ไร่ บ้าน.....หลัง ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ โรงเรือน จำนวน.....หลัง ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ รถยนต์หรือรถบรรทุก จำนวน.....คัน ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ รถจักรยานยนต์ จำนวน.....คัน ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ เครื่องจักรกลการเกษตร จำนวน.....คัน ราคาประเมินรวม.....บาท ☐ อื่นๆ (ระบุ)..... ราคาประเมินรวม.....บาท	

4. หนี้สิน

รวมหนี้สินภายนอก/นอกระบบ มีต้นเงินคงเหลือ.....บาท ชำระต้นเงินปีละ.....บาท ดอกเบี้ย.....บาท

รวมหนี้สถาบันการเงินอื่น มีต้นเงินคงเหลือ.....บาท ชำระต้นเงินปีละ.....บาท ดอกเบี้ย.....บาท

หนี้เงินกู้สหกรณ์ดังนี้*

หนี้เงินกู้ปกติ/โครงการสหกรณ์

ลำดับ ที่	เลขที่ สัญญา	ประเภท สัญญา	ต้นเงิน คงเหลือ	ต้นเงิน ปกติ	ต้นเงินค้าง ชำระ (0-3 เดือน)	ต้นเงินค้าง ชำระ (NPLs)	ดอกเบี้ย เงินกู้	Sub. Plan	ประเภท คำประกัน	ชำระเป็น ราย D/M/Y	ชำระหนี้ ต่อปี
1											
2											
3											
4											

5. รายได้และค่าใช้จ่าย

5.1 รายได้และค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพในภาคการเกษตร (สอบทานตามกรมสถิติจริง)

ลำดับ ที่	ประเภท การผลิต (1)	จำนวน (ไร่/ตัว) (2)	ผลผลิต ถั่วเหลือง เพื่อขาย (ตัน/ตัว) (3)	มูลค่าขาย ต่อหน่วย (บาท) (4)	รอบ การผลิตต่อปี (5)	รวมรายได้ ทั้งสิ้นต่อปี (บาท) (6)- (3)×(4)×(5)	รวมค่าใช้จ่าย ในการผลิตต่อ รอบ (บาท) (7)	รวมค่าใช้จ่าย ในการขายและ บริการต่อรอบ (บาท) (8)	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งสิ้นต่อปี (บาท) (9)- ((7)+(8))×(5)
1									
2									
3									
4									

5.2 รายได้และค่าใช้จ่ายในการประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตร (สอบทานตามจริง)

ลำดับ ที่	ประเภท (1)	จำนวนที่ผลิต (หน่วย) (2)	มูลค่าต่อหน่วย (บาท) (3)	รอบการผลิต ต่อปี (4)	รวมรายได้ทั้งสิ้นต่อปี (บาท) (5)-(2)×(3)×(4)	ค่าใช้จ่ายต่อ หน่วย (บาท) (6)	รวมค่าใช้จ่าย ทั้งสิ้นต่อปี (บาท) (7)- (6)×(4)
1							
2							
3							
4							

5.3 รายได้และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ นอกเหนือจากการประกอบอาชีพในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร (สอบทานตามจริง)

ลำดับที่	รายการ	รวมรายได้ทั้งสิ้นต่อปี (บาท)	รวมค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นต่อปี (บาท)
1	ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน	-	
2			
3			

6. การฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพการผลิตที่เหมาะสม ☐ ไม่ต้องการฟื้นฟูอาชีพ ☐ ต้องการฟื้นฟูอาชีพ หรือประกอบอาชีพเสริม โปรดเลือก (เพียง 1 ข้อ) ☐ ฟื้นฟูและพัฒนาอาชีพเดิม ☐ ประกอบอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการเกษตร (ระบุ) ☐ ประกอบอาชีพเสริมนอกภาคการเกษตร (ระบุ)	
ความเห็นประกอบของพนักงานผู้สอบข้อมูล (ระบุความเห็นประกอบ)	
ลงชื่อ สมาชิก/ผู้ให้ข้อมูล (.....)/...../.....	ลงชื่อ ผู้สอบข้อมูล (.....) ตำแหน่ง.....

1.2) จำแนกกลุ่มลูกหนี้และวิเคราะห์ศักยภาพในการชำระหนี้ของสมาชิก โดยอาจใช้แนวทางการวิเคราะห์ศักยภาพลูกหนี้รายคนของ ธ.ก.ส โดยได้แบ่งชั้นลูกหนี้ออกเป็น 3 ระดับ คือ ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ดี ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ปานกลาง และลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ไม่ดี รายละเอียดการจำแนก ดังนี้

ชั้นลูกหนี้	เกณฑ์การพิจารณา
1. ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ดี	<ul style="list-style-type: none"> ■ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ■ มีทรัพย์สินจำนอง ■ ไม่มีภาระดอกเบี้ยค้าง
	<ul style="list-style-type: none"> ■ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ■ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ■ ไม่มีภาระดอกเบี้ยค้าง
2. ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ปานกลาง	<ul style="list-style-type: none"> ■ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ■ มีทรัพย์สินจำนอง ■ มีภาระดอกเบี้ยค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ■ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ■ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ■ มีภาระดอกเบี้ยค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ■ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ■ มีทรัพย์สินจำนอง ■ มีภาระดอกเบี้ยค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป

ชั้นลูกหนี้	เกณฑ์การพิจารณา
2. ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ปานกลาง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยทำงานและผู้สูงวัย ▪ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป
3. ลูกหนี้ที่มีประวัติการชำระหนี้ไม่ดี	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยทำงาน ▪ มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยผู้สูงวัย ▪ มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยทำงาน ▪ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยผู้สูงวัย ▪ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างไม่เกิน 2 ปี
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยทำงาน ▪ มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยผู้สูงวัย ▪ มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยทำงาน ▪ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ อยู่ในวัยผู้สูงวัย ▪ ไม่มีทรัพย์สินจำนอง ▪ มีภาระดอกเบี้ยคงค้างมากกว่า 2 ปีขึ้นไป

1.3) ให้องค์ความรู้กระบวนการบริหารจัดการสินเชื่อที่มีประสิทธิภาพแก่กรรมการ ฝ่ายจัดการของสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร เพื่อเป็นการป้องกันการเกิดหนี้ค้างชำระขึ้นใหม่ หรือเกิดซ้ำกับสมาชิกรายเดิม

กระบวนการสินเชื่อลักษณะ End to End สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กระบวนการหลัก ดังนี้

(1) การพิจารณาสินเชื่อ (Credit Origination) โดยการวิเคราะห์สินเชื่อ (วัตถุประสงค์ของการกู้เงินและความสามารถในการชำระหนี้ ความเป็นไปได้ของโครงการ / กระแสเงินสดของโครงการ (Cash Flow) คุณสมบัติของผู้ขอสินเชื่อ ประกอบด้วย การแบ่งแยกหน้าที่และความรับผิดชอบ การพิสูจน์ตัวตน (การตรวจสอบประวัติลูกค้า/เอกสารสำคัญประกอบการขอสินเชื่อ) การกำหนด Loan Structure และความต้องการใช้วงเงินแต่ละประเภท ระบบงานต่าง ๆ ที่ใช้ในกระบวนการสินเชื่อที่มีความเชื่อมโยงกัน

(2) การอนุมัติสินเชื่อ (Credit Approval) ประกอบด้วย การแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้ทำรายการและผู้ตรวจสอบรายการ (Maker & Checker) การพิจารณาสินเชื่อคำนึงถึงความสามารถในการชำระหนี้ ความเป็นไปได้ของโครงการ อำนาจอนุมัติสินเชื่อและการกำหนดข้อยกเว้น (Override Policy) กระบวนการวิเคราะห์สินเชื่อต้องมีหลักเกณฑ์ / เครื่องมือ (Credit Rating / Credit Scoring)

(3) พิจารณาสินเชื่อ (Credit Operation) ประกอบด้วย การแบ่งแยกหน้าที่ การจัดทำนิติกรรมสัญญาเป็นไปตามเงื่อนไขการอนุมัติสินเชื่อ ระเบียบ / แนวปฏิบัติ / คู่มือในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน การจัดเก็บเอกสารและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

(4) เผื่อระวัง / ติดตาม / แก้ไขปัญหา (Credit Monitoring , Collection & Recovery) โดยกระบวนการแก้ไขสินเชื่อที่มีปัญหา (บันทึกข้อมูลการติดตามหนี้ สามารถวิเคราะห์สินเชื่อ ปรับปรุงโครงสร้างหนี้) ประกอบด้วย ระบบสัญญาณเตือนภัย (Early warning system) การจัดชั้นหนี้ และการกันสำรอง การอนุมัติตัดหนี้สูญ การขาย NPL

1.4) ออกแบบเครื่องมือทางการเงินที่ตอบโจทย์การพัฒนาของลูกค้าในกลุ่มต่าง ๆ โดยปรับเปลี่ยนจากเครื่องมือทางการเงินแบบ one size fit all มาเป็นเครื่องมือที่ตอบโจทย์ครัวเรือนเฉพาะกลุ่มมากขึ้น เช่น สำหรับครัวเรือนกลุ่มที่มีรายได้ไม่เคยพอจ่ายในทุกเดือน เครื่องมือทางการเงินที่เหมาะสมอาจไม่ใช่สินเชื่อ แต่อาจเป็นเครื่องมือที่ ใจและสร้างวินัยในการออม และระบบประกันภัยพิชผลและรายได้ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและภูมิคุ้มกัน สำหรับครัวเรือนกลุ่มที่มีศักยภาพแต่มีปัญหาสภาพคล่อง เครื่องมือทางการเงินที่สำคัญอาจเป็นสินเชื่อที่ตอบโจทย์ อยู่ในวิสัยที่ชำระคืนได้ และอาจเป็นสินเชื่อที่สร้างเงื่อนไขให้เกษตรกรปรับตัวเพื่อเพิ่มศักยภาพนอกจากนี้เครื่องมือในการออมและการประกันภัยพิชผลและรายได้ก็ยิ่งจำเป็นมาก และสำหรับครัวเรือนกลุ่มที่รายได้พอจ่ายในทุกเดือน สินเชื่อที่สามารถช่วยให้ครัวเรือนสามารถลงทุนเพื่อต่อยอดศักยภาพ ที่อยู่ในวิสัยที่ชำระคืนได้อาจเป็นเครื่องมือที่สำคัญไม่แพ้กับระบบประกันภัยพิชผลและรายได้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและเครื่องมือที่สร้างวินัยในการออมเพื่อสะสมความมั่งคั่ง เป็นต้น

2) การแก้หนี้เก่าให้ลดและปลดหนี้ได้ (สมาชิกกลุ่มที่มีประวัติชำระหนี้ปานกลาง/ไม่ดี)

2.1) กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาหนี้ที่มีปัญหา เช่น การปรับโครงสร้างหนี้ที่เหมาะสมกับศักยภาพ และเป็นธรรมกับลูกหนี้ โดยใช้ข้อมูลที่จัดเก็บซึ่งสะท้อนศักยภาพที่แท้จริงของลูกหนี้ออกแบบ แผนการชำระหนี้ที่ตรงกับความสามารถในการชำระหนี้และโครงสร้างรายรับของลูกหนี้ เพื่อให้สามารถชำระ และปลดหนี้ได้จริงในระยะยาว การลดดอกเบี้ย/ค่าปรับให้วิเคราะห์หลักประกันหรือทรัพย์สินของลูกหนี้ว่า หลักประกันค้ำหนี้หรือไม่ค้ำหนี้ ซึ่งในการกำหนดมาตรการแก้ปัญหานี้จะต้องใช้หลักทรัพย์เป็นตัวตั้งในการกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการแก้ไขเพื่อกำหนดแนวทางการประนอมหนี้ ดังนี้

(1) การผ่อนผันชำระหนี้

การผ่อนผันชำระหนี้ คือ การที่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ทำข้อตกลงประนอมหนี้กัน เมื่อลูกหนี้เริ่มมีปัญหาในการชำระหนี้ แต่ยังมีอาการไม่มากนัก พอจะมีหนทางแก้ไข จึงมีการเจรจาและปรึกษาหารือเพื่อแก้ไขหนี้ที่เป็นปัญหา โดยดำเนินการตามสัญญาเดิมที่มีอยู่ ด้วยแนวทางพักชำระหนี้และ/หรือการปรับงวดชำระหนี้ ซึ่งจะเป็นการแก้ไขหนี้ช่วงระยะเวลาหนึ่งทั้งระยะสั้นหรือระยะปานกลาง โดยมีแนวทาง ดังนี้

ก. ลดเงินต้น อาจลดยอดเงินต้นลงในช่วงแรกแล้วค่อยเพิ่มขึ้นภายหลัง

ข. ลดอัตราดอกเบี้ย อาจลดอัตราดอกเบี้ยลงในช่วงแรกแล้วค่อยเพิ่มขึ้นภายหลัง วิธีนี้อาจทำให้รายได้ลดลงไม่เป็นไปตามเป้าหมาย หรืออาจค้างส่วนต่างไว้ แล้วไปผ่อนชำระภายหลัง

ค. พักเงินต้น ไม่พักดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการยกเว้นเงินต้นไว้ก่อนในระยะแรก แล้วค่อยผ่อนงวดภายหลัง วิธีนี้จะเป็นการเก็บดอกเบี้ยเต็ม แต่เงินต้นลดลงช้า

ง. พักดอกเบี้ย ไม่พักเงินต้น แต่เพิ่มงวดเงินต้นให้สูงขึ้น วิธีนี้จะทำให้เงินต้นลดลงเร็ว และทำให้ภาระดอกเบี้ยจะลดลงด้วย ส่วนดอกเบี้ยที่พักค้างอยู่ให้ผ่อนชำระในภายหลัง

จ. พักเงินต้นและดอกเบี้ย วิธีนี้จะใช้ก็ต่อเมื่อลูกหนี้มีหลักทรัพย์ที่ดีเป็นประกัน แล้วค่อยผ่อนชำระระยะยาวในภายหลัง เมื่อมีเงินได้เพิ่มขึ้น

(2) การปรับโครงสร้างหนี้

การปรับโครงสร้างหนี้ คือ การขยายระยะเวลาในการชำระหนี้ซึ่งอาจจะเจ้าหนี้รายใหม่ หรือเจ้าหนี้รายเดิมก็ได้ แต่หนี้ของลูกหนี้ไม่หมดไป เพียงแต่ยืดระยะเวลาในการผ่อนนานขึ้น ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการปรับโครงสร้างหนี้ คือ เป็นหนี้ที่มีหลักทรัพย์เป็นประกันหรือไม่มีหลักทรัพย์เป็นประกัน และมีมูลค่าค้ำกับหนี้ที่เหลือหรือไม่ มีวิธีดังนี้

ก. ปรับโครงสร้างจากระยะสั้นเป็นระยะยาว เป็นการปรับระยะเวลาผ่อนชำระให้ยาวขึ้น และปรับงวดชำระหนี้ให้มีวงเงินน้อยลง เพื่อแก้ปัญหาความสามารถในการชำระหนี้ สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ การกำหนดระยะเวลาที่เหมาะสมทั้งความสามารถชำระหนี้ของลูกหนี้และเจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ แต่ต้องไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงในอนาคตมากเกินไป เพราะจะเป็นการแก้ไขหนี้เสีย NPL ในปัจจุบัน แต่ไปสร้างหนี้เสีย NPL ในอนาคต

ข. การปรับโครงสร้างการผ่อนงวดชำระหนี้ เป็นการคำนวณวิธีการผ่อนงวดชำระหนี้ หรือการคำนวณอัตราการผ่อนชำระหนี้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น Declining Rate, Effective Rate และ Increasing Rate

ค. การรวบหนี้และให้เงินกู้เพิ่มขึ้น เป็นการรวบรวมยอดหนี้ทั้งหมด แล้วพิจารณาปรับโครงสร้างเป็นสัญญายอดเงินกู้ใหม่ โดยอาจให้เงินกู้เพิ่มขึ้น เพื่อชำระหนี้ที่มีภาระดอกเบี้ยสูงและลดภาระการชำระงวดลง

ง. การแปลงหนี้เป็นทุน เป็นวิธีหนึ่งของบริษัทมหาชน ที่ให้มีการออกหุ้นเพิ่มทุนใหม่ แล้วให้เจ้าหนี้แปลงหนี้ที่มีอยู่เป็นทุน โดยมีกฎกระทรวงของกระทรวงพาณิชย์กำหนดหลักเกณฑ์และ วิธีการไว้แต่วิธีนี้ไม่สามารถใช้ได้ในการสหกรณ์

(3) การดำเนินคดีตามกฎหมาย

ในการผ่อนผันการชำระหนี้หรือการปรับโครงสร้างหนี้ เกิดจากความร่วมมือของลูกหนี้ และเจ้าหนี้ และที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาหนี้ให้สำเร็จ ต้องได้รับความร่วมมือจากลูกหนี้ โดยลูกหนี้ ต้องมีความตั้งใจในการแก้ไขให้ลุล่วงด้วย หากไม่สามารถแก้ไขหนี้ให้สำเร็จได้ การดำเนินการในขั้นตอนสุดท้าย คือ การดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป ในการดำเนินคดีตามกฎหมาย คือ การฟ้องทางแพ่งให้ชำระหนี้ และการบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์มาชำระหนี้ นั้น โดยกิจการสหกรณ์จะใช้เป็นวิธีสุดท้าย เนื่องจากกระบวนการทางกฎหมายมีขั้นตอนเป็นจำนวนมาก ที่ต้องดำเนินการให้ถูกต้องตามวิธีที่กฎหมายกำหนด

2.2) บริหารจัดการหนี้ตามศักยภาพลูกหนี้เพื่อการจูงใจและสร้างวินัยในการชำระหนี้ โดยแนวทางอาจแตกต่างกันไปตามลูกหนี้แต่ละประเภท เช่น

สภาพปัญหาสมาชิก	แนวทางแก้ไข
ประกอบอาชีพได้ตามปกติ แต่ไม่มาชำระหนี้	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ส่งเจ้าหน้าที่สินเชื่อหรือกรรมการออกไปเยี่ยมเยียนสมาชิก ติดตามเร่งรัดหนี้ ▪ จัดทำโครงการพิเศษ เช่น ลดค่าปรับ หรือลดดอกเบี้ย เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกมาชำระหนี้ ▪ ฟ้องร้องดำเนินคดี
ใช้เงินกู้ผิดวัตถุประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ส่งเจ้าหน้าที่สินเชื่อหรือกรรมการออกไปเยี่ยมเยียนสมาชิก ติดตามเร่งรัดหนี้ ▪ เรียกเงินกู้คืน
ประกอบอาชีพปกติ แต่มีเหตุจำเป็นหรือประสบภัยพิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ขยายระยะเวลาชำระหนี้ ▪ ปรับโครงสร้างหนี้ แบ่งชำระหนี้เป็นงวด ๆ ▪ ลดดอกเบี้ย ▪ พักชำระหนี้ งดคิดดอกเบี้ย และงดคิดค่าปรับ ▪ ส่งเสริมพัฒนาอาชีพตามความเหมาะสม

ชราภาพ/พิการ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ แจ้งให้ทายาทมารับสภาพหนี้ หรือชำระหนี้แทน ▪ เร่งรัดติดตามหนี้จากผู้ค้ำประกัน ▪ งดคิดดอกเบี้ยและค่าปรับ
เสียชีวิต	<ul style="list-style-type: none"> ▪ แจ้งทายาทมารับสภาพหนี้ หรือชำระหนี้แทน ▪ เร่งรัดติดตามหนี้จากผู้ค้ำประกัน ▪ งดคิดดอกเบี้ยและค่าปรับ ▪ ยกหนี้ให้กับสมาชิก (พิจารณาเป็นราย ๆ)
ไม่อยู่ในพื้นที่/หายสาบสูญ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ติดตามจากผู้ค้ำประกัน ▪ งดคิดดอกเบี้ยและค่าปรับ ▪ ให้วงเงินกู้สำหรับผู้ค้ำประกันเพื่อกู้ชำระหนี้
ไปทำงานต่างถิ่นกลับมาบางครั้ง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ให้เจ้าหน้าที่สหกรณ์ออกมาเยี่ยมเยียนสมาชิกบ่อย ๆ ▪ ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ติดตาม ทวงถามหนี้ ▪ ติดตามจากผู้ค้ำประกัน
ย้ายออกนอกแดน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ติดตามจากผู้ค้ำประกัน ▪ ให้ประธานกลุ่มเป็นผู้ติดตาม ▪ ให้เจ้าหน้าที่สินเชื่อออกไปติดตามอย่างต่อเนื่อง

3) การปล่อยหนี้ใหม่ให้ยั่งยืน ทัวถึงและตอบโจทย์ (สมาชิกกลุ่มที่มีประวัติชำระหนี้ดี)

3.1) ใช้ข้อมูลในการปล่อยสินเชื่อใหม่ที่ตรงกับศักยภาพและความเสี่ยงของสมาชิก โดยการการวิเคราะห์สินเชื่อตามเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพผู้ขอสินเชื่อ 5Cs ดังนี้

Character : การวิเคราะห์คุณสมบัติเฉพาะตัวผู้กู้ เช่น อายุ การประกอบอาชีพ ประวัติการชำระหนี้ ฐานะทางสังคม เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือและความตั้งใจในการชำระหนี้ของผู้กู้

Capacity : การวิเคราะห์ความสามารถในการชำระหนี้ส่วนใหญ่พิจารณาจากฐานะทางการเงิน เช่น รายได้หลัก รายได้อื่น ภาวะหนี้สิน ข้อมูลเครดิต ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ

Capital : การวิเคราะห์เงินทุนจะประเมินเงินทุนของผู้กู้จากสินทรัพย์ และข้อมูลทางการเงินที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาความมั่นคงของผู้กู้

Collateral : การวิเคราะห์หลักประกันหรือสินทรัพย์ที่นำมาค้ำประกันการกู้ยืมหรือค้ำประกันเพื่อลดความเสี่ยงในกรณีผู้กู้ผิดเงื่อนไข

Condition : การวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการชำระคืนเงินกู้ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประเพณี และวัฒนธรรม

3.2) ส่งเสริมการปล่อยสินเชื่ออย่างมีความรับผิดชอบ (Responsibility Lending) โดยนำปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และธรรมาภิบาลมาร่วมพิจารณาในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์สำหรับการให้สินเชื่อ

3.3) พัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ตอบโจทย์สมาชิก เช่น ปล่อยสินเชื่อมากขึ้นในกลุ่มที่มีความเสี่ยงน้อย และมีศักยภาพสูง ปล่อยน้อยลงในกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง ปล่อยสินเชื่อในวิสัยที่สมาชิกยังสามารถชำระคืนได้

3.4) สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ Soft Loan

4) การเพิ่มรายได้และศักยภาพครัวเรือนลูกหนี้

4.1) การเพิ่มศักยภาพของครัวเรือนลูกหนี้ทำควบคู่กับการแก้หนี้เพื่อช่วยให้ลูกหนี้บางกลุ่มสามารถมีรายได้พอที่จะชำระและปลดหนี้เก่าได้ช่วยให้ลูกหนี้ทุกกลุ่มมีรายได้สูงขึ้น มีภูมิคุ้มกันทางการเงินที่ดีขึ้น จนไม่ต้องพึ่งพิงสินเชื่อมากเกินไปและไม่ต้องกลับมาก่อหนี้เกินศักยภาพอีก

4.2) ส่งเสริมอาชีพหลักภาคเกษตรให้สามารถลดต้นทุนการผลิตการเพิ่มปริมาณผลผลิตและเพิ่มคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐาน หรืออาชีพเสริม/เกษตรระยะสั้นที่มีรายได้หมุนเวียนระหว่างรอผลผลิตจากอาชีพหลัก หรือรายได้เสริมนอกภาคเกษตรมีการวางแผนการผลิตสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value added) ของผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตลาด

4.3) สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ (Soft Loan) เพื่อการประกอบอาชีพ

4.4) สนับสนุนสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรให้เป็นกลไกในการบริการสมาชิก เช่น รวบรวมผลผลิตสมาชิก จัดหาแหล่งจำหน่าย โดยใช้แนวทางตลาดนำการผลิต

4.5) สนับสนุนการเข้าถึงตลาด หาช่องทางการตลาดออนไลน์ ออฟไลน์ เพิ่มเติม

4.6) บูรณาการความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาหนี้ ส่งเสริมความรู้ด้าน การประกอบอาชีพ สนับสนุนการผลิต การตลาด เช่น สถาบันการเงิน หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ สถาบันการศึกษา เป็นต้น

5) การสร้างภูมิคุ้มกันและความรู้เท่าทันทางการเงิน

5.1) ให้ความรู้/สร้างทักษะทางการเงิน (Financial literacy)/ส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อช่วยให้สมาชิกเข้าใจสถานะทางการเงิน

5.2) เสริมสร้างความตระหนักรู้ในการใช้เครื่องมือทางการเงินในการบริหารจัดการเงินและการบริหารจัดการหนี้ เช่น การใช้ Application SmartMember

5.3) ส่งเสริมพฤติกรรมออมและสร้างวินัยทางการเงินให้แก่สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร

5.4) เพิ่มประสิทธิภาพของนโยบายส่งเสริมของรัฐในด้านการช่วยเหลือบรรเทาความเสียหายจากความเสียหายของผลผลิต ราคาการประกันภัยพืชผล และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

ส่วนที่ 3

การพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร

การพัฒนาศักยภาพให้เกษตรกรสามารถฟื้นฟูอาชีพเดิมหรือประกอบอาชีพเสริมหรือเปลี่ยนอาชีพใหม่ สนับสนุนเพื่อให้สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรมีรายได้เพียงพอในการดำรงชีวิต สามารถชำระหนี้ได้ เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยการฟื้นฟูการประกอบอาชีพและการแก้ไขปัญหาหนี้สินครัวเรือนอย่างครบวงจร ด้วยการส่งเสริมอาชีพ การปรับเปลี่ยนและเพิ่มผลผลิตการผลิต สนับสนุนการแปรรูปและอุตสาหกรรม การเกษตร ส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบเกษตรแปลงใหญ่เพื่อลดต้นทุนและสร้างพลังในการจำหน่ายสินค้า การสร้างวินัยทางการเงินและการออมเงิน การสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินและ การประกอบอาชีพ เช่น เงินฝากสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร การทำประกันภัยทางการเกษตร การสนับสนุนเงินทุนผ่านผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลายและตรงกับความต้องการและสร้างเครื่องมือในการบริหารจัดการคุณภาพหนี้ที่สามารถดูแลสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกษตรกรมีอาชีพ มีรายได้และมีสภาพคล่องในการลงทุน ประกอบกิจการและการดำเนินชีวิตประจำวัน

การยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรและชุมชนสู่ความยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนา**ระบบเศรษฐกิจฐานรากภายใต้ BCG Model** ได้แก่ การสนับสนุนเกษตรกรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย การเพิ่มมูลค่าสินค้าจากฐานความหลากหลายทางชีวภาพ การนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Zero Waste) และการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนคนรุ่นใหม่ (New Gen) ทายาทเกษตรกร และ Smart Farmer เข้าทดแทนเกษตรกรที่มีอายุมากขึ้น การยกระดับและต่อยอด SMEs วิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์การเกษตร การเชื่อมโยงธุรกิจเกษตรทั้งการเป็นศูนย์กลางสินค้าเกษตร การจับคู่ธุรกิจ การร่วมลงทุน (Venture Capital) กับบริษัทที่มีเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่จะมาช่วยสนับสนุนและต่อยอดธุรกิจการเกษตร หรือเป็นหัวขบวนที่จะช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาและสร้างเกษตรกรมูลค่าสูง การร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในการเติมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสนับสนุนช่องทางจำหน่ายให้กับเกษตรกรทั้งออฟไลน์และออนไลน์

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมสหกรณ์ (กองพัฒนาระบบสนับสนุนการสหกรณ์), คู่มือการปฏิบัติงานแนวทางปฏิบัติตามโครงการ
แก้ไขปัญหาหนี้สินและพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรด้วยระบบสหกรณ์
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566